

Vlaams
Parlement

ingediend op **672** (2020-2021) – Nr. 1
3 maart 2021 (2020-2021)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Brecht Warnez, Katrien Schryvers, Vera Jans,
Loes Vandromme, Jo Brouns en Tinne Rombouts

over de psychologische dienstverlening aan
en de psychotherapeutische en psychosociale
ondersteuning van studenten

TOELICHTING

A. Situering

Het zou verbazing wekken mocht het opschrift van deze conceptnota voor nieuwe regelgeving geen enkele associatie oproepen met de COVID-19-pandemie en de gevolgen daarvan, die de hele samenleving en ook de leefwereld van de studenten van het hoger onderwijs al een jaar ingrijpend beïnvloeden.

De rechtstreekse aanleiding tot deze conceptnota over de zorg voor en de bezorgdheid om het mentale welzijn van de studenten is dan ook sterk COVID-19-gerelateerd en heeft eerder al geleid tot het CD&V-actieplan Zuurstof voor studenten¹.

De studenten uit het hoger onderwijs voelen de gevolgen van de COVID-19-pandemie aan den lijve. Veel lessen worden online gegeven, ze hebben weinig sociaal contact en ze missen vooral een normaal studentenleven. Bovendien blijft de werklast hoog. Je een hele dag concentreren is moeilijk. Ze hebben kopzorgen, geldzorgen enzovoort. Dat maakt het studeren en het leven niet gemakkelijk.

Tegelijk (en vooral) wil deze conceptnota voor nieuwe regelgeving ook zijn wat ze moet zijn: een aanzet om via een nog performantere regelgeving voor een structurele – maar ook dringende – verankering te zorgen van de versterking van de psychologische dienstverlening aan studenten en van de psychotherapeutische en psychosociale ondersteuning van studenten.

Want ook los van de COVID-19-pandemie is al langer bekend dat ongeveer de helft van de mentale problemen die langdurige effecten hebben op het leven, hun oorsprong vindt in de tienerjaren, en drie vierde daarvan nog voor de leeftijd van 25 jaar: "Roughly half of all lifetime mental disorders in most studies start by the mid-teens and three-fourths by the mid-20s. Later onsets are mostly secondary conditions. Severe disorders are typically preceded by less severe disorders that seldom are brought to clinical attention."² De oorsprong ervan ligt bovendien vaak bij minder ernstige problemen die zelden de nodige klinische aandacht krijgen. Dat zorgt ervoor dat ook de aandacht voor de psychologische dienstverlening aan studenten, en de psychotherapeutische en psychosociale ondersteuning van de studenten in het Vlaamse hoger onderwijs niet dringend en groot genoeg kunnen zijn.

Recente cijfers³ geven aan dat het aantal studenten dat in Vlaanderen bij een studentenpsycholoog langsging, zienderogen stijgt. Uit de onderstaande tabel blijkt dat het tijdens het academiejaar 2014-2015 nog ging om 9553 studenten, terwijl in het academiejaar 2018-2019 al 15.613 studenten hulp zochten: een stijging met 63 procent.⁴ Ook die cijfers bevestigen de urgentie van de problematiek.

Academiejaar	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Totaal	9553	12.041	14.425	14.516	15.613

¹ Actieplan Zuurstof voor studenten, CD&V, 26 november 2021 - <https://www.cdenv.be/actua/cdv-lanceert-actieplan-zuurstof-voor-studenten>.

² Ronald C. Kessler, PhD, G. Paul Amminger, MD, Sergio Aguilar-Gaxiola, MD, PhD, Jordi Alonso, MD, Sing Lee, MD, en T. Bedirhan Ustun, MD: 'Age of onset of mental disorders: A review of recent literature', in www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1925038.

³ Schriftelijke vraag nr. 495 van Brecht Warnez aan Ben Weyts, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand, over studenten hoger onderwijs - Psychologische ondersteuning (2), 15 april 2020 - <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1587951>.

⁴ 'Aantal bezoeken bij studentenpsycholoog met 63 procent gestegen in 5 jaar', Het Nieuwsblad, 7 september 2020 - https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20200907_91247760.

Als vanzelfsprekend betekent dat niet dat de tijdelijke en COVID-19-gerelateerde initiatieven die de Vlaamse overheid de voorbije maanden heeft genomen en samen met de hogeronderwijswereld in praktijk heeft gebracht, iets van hun waarde en betekenis zouden verliezen, wel integendeel.

Sinds maart 2019 zijn al heel wat initiatieven genomen, in een breed partnerschap van studenten en hun vertegenwoordigers in de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS), de instellingen voor hoger onderwijs waaronder de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) en de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering en de minister van Onderwijs. Op die initiatieven wil deze conceptnota voor nieuwe regelgeving verder bouwen.

In een zo volledig mogelijk, maar wellicht niet-exhaustief overzicht verwijzen de indieners van deze conceptnota naar de vijf onderstaande initiatieven.

1. Het project Mentaal welzijn van studenten van de Vlaamse Vereniging van Studenten

In het persbericht bij de lancering van het initiatief stond daarover het volgende:

“VVS wil taboe rond mentaal welzijn doorbreken – 11 juni 2020

De organisatie maakt samen met de minister van onderwijs middelen vrij voor onderzoek naar mentaal welzijn bij studenten

De Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts slaan de handen in elkaar om het mentaal welzijn van studenten te versterken. Dat doen ze met een grootschalig project, gefinancierd vanuit het ministerie en VVS. Voorzitter Wimjan Nitelet: “Dit wordt het eerste onderzoek dat specifiek focust op het mentaal welzijn van studenten in Vlaanderen en Brussel. Naast het onderzoek zal onze organisatie ook beleidsaanbevelingen formuleren en willen we het taboe rond mentaal welzijn bij studenten doorbreken.”

In een artikel van Belga in De Morgen stond over het project het volgende:

“Enquête zal voor het eerst mentaal welzijn Vlaamse studenten in kaart brengen

Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts (N-VA) en de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) willen 50.000 studenten bevragen over hun mentaal welzijn. VVS wil zo voor het eerst gerichte en onderbouwde beleidsaanbevelingen formuleren aan het kabinet van Onderwijs en de verschillende hogeronderwijsinstellingen.

Op 26 november start VVS met de verspreiding van een vragenlijst om het mentaal welzijn van studenten in kaart te brengen. “We mikken daarvoor op minstens 50.000 studenten uit heel Vlaanderen en Brussel om de enquête in te vullen”, zegt Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts.

Tot op heden is er te weinig geweten rond de toestand van het mentaal welzijn van de Vlaamse student. Begin juli ging bij VVS daarom het project mentaal welzijn van start, gezien de coronacrisis nog meer de moeilijkheden van studenten blootlegde. Dit project kwam tot stand door ondersteuning van Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts.

“We willen in de eerste plaats een beeld krijgen van de staat van het mentaal welzijn van studenten. Daaruit formuleren we dan concrete en relevante beleidsaanbevelingen”, zegt Sander Vanmaercke, bestuurder Sociale Zaken. “Daarnaast willen we ook het bewustzijn rond mentaal welzijn verder verhogen en het taboe doorbreken.”

Om de toestand van het mentaal welzijn van studenten in kaart te brengen, stelde VVS een wetenschappelijk onderbouwde vragenlijst op. "Via die vragenlijst willen we in de eerste plaats een algemeen beeld krijgen van de mentale gezondheid van studenten. Daarnaast gaan we ook na welke aspecten uit het studentenleven hierop een impact kunnen hebben", legt Vanmaercke uit. Tenslotte wil VVS nagaan hoe studenten staan tegenover het bestaande aanbod aan initiatieven en organisaties die zich richten op mentaal welzijn."⁵

2. Artikel 3 van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 juni 2020⁶

Artikel 3 van het besluit van de Vlaamse Regering van 12 juni 2020 voorziet in een bijkomende sociale toelage aan universiteiten en hogescholen van in totaal anderhalf miljoen euro:

"Art. 3. Aan de instellingen hoger onderwijs wordt voor het academiejaar 2019-2020 een bijkomende sociale toelage toegekend van 684.000 euro voor de universiteiten en 816.000 euro voor de hogescholen. Dit bedrag wordt over de instellingen verdeeld volgens het verdelingsmechanisme opgenomen in de artikels III.68 en III.69 van de codex Hoger Onderwijs. De instellingen ondersteunen hiermee studenten die financiële problemen hebben naar aanleiding van de COVID-19 crisis."

3. Artikel 2 van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 oktober 2020⁷

Artikel 2 van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 oktober 2020 voorziet in een bijkomende verhoging van de sociale toelage voor universiteiten en hogescholen, met ruim acht miljoen euro:

"Art. 2. Aan de universiteiten wordt voor het begrotingsjaar 2020 een bedrag van 3.823.413,18 euro en aan de hogescholen een bedrag van 4.337.812,63 euro toegekend als een bijkomende sociale toelage, als compensatie voor de meerkost die instellingen moesten maken bij het ondersteunen van studenten die financiële problemen hebben naar aanleiding van de coronacrisis."

In de nota aan de Vlaamse Regering staat wat de aanleiding voor die meerkosten voor de studentenvoorzieningen van hogescholen en universiteiten was:

- "– extra uitgaven in het kader van sociale dienstverlening. Met name het ondersteunen van studenten die zich in materiële probleemsituaties bevinden (via financiële tussenkomsten) en sociale ondersteuning bieden in alle aspecten van het studeren/student zijn;
- extra uitgaven in het kader van het aanbieden van psychosociale en medische ondersteuning (bijkomende psychosociale consultaties) teneinde het algemeen welbevinden van de student optimaliseren."

⁵ Belga en De Morgen, 'Enquête zal voor het eerst mentaal welzijn Vlaamse studenten in kaart brengen', 26 november 2020 - <https://www.demorgen.be/nieuws/enquete-zal-voor-het-eerst-mentaal-welzijn-vlaamse-studenten-in-kaart-brengen~bbac6122>.

⁶ Besluit van de Vlaamse Regering van 12 juni 2020 tot toekenning van extra werkingsbudget voor de scholen van het gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs en van het deeltijds beroepssecundair onderwijs, ter compensatie van geannuleerde schooluitstappen en -reizen en gedeelde inkomsten en aan de studentenvoorzieningen van de hogeronderwijsinstellingen ingevolge COVID-19 - <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15685>.

⁷ Besluit van de Vlaamse Regering van 30 oktober 2020 tot toekenning van een compensatie aan de instellingen hoger onderwijs en aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde voor de meerkost ingevolge COVID-19.

4. De goedkeuring door de Vlaamse Regering op 4 december 2020 van een addendum bij het convenant met het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO)⁸

Op de website <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be> staat daarover het volgende:

“COVID-19: bijkomende opdracht Steunpunt inclusief hoger onderwijs (SIHO)

Zowel de aanbevelingen van het Maatschappelijk Relancecomité als het relanceplan Vlaamse Veerkracht voorzien in maatregelen om het mentaal welzijn van studenten te bevorderen zowel tijdens als in de nasleep van de coronapandemie. Daarom keurt de Vlaamse Regering nu een addendum goed bij het convenant met het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO).

Hierdoor zal er gedurende het kalenderjaar 2021 bijkomende financiering worden voorzien voor het ‘Duurzaam versterken van studentenwelzijn tijdens en in de nasleep van de coronapandemie’ door middel van zes verbindingsofficieren in de studentensteden, de ontwikkeling van een centraal platform studentenwelzijn en het opzetten van een lerend netwerk.”

5. Artikel 34 en 35 van het decreet van 30 oktober 2020 tot het nemen van dringende tijdelijke maatregelen in het onderwijs naar aanleiding van de coronacrisis (IV)⁹

In artikel 34 en 35 van het decreet van 30 oktober 2020 tot het nemen van dringende tijdelijke maatregelen in het onderwijs naar aanleiding van de coronacrisis (IV) creëert het Vlaams Parlement, in afwijking van de Codex Hoger Onderwijs, een rechtsgrond voor bijkomende werkings- en sociale toelagen aan hogescholen en universiteiten:

“Art. 34. In afwijking van artikel III.25 van dezelfde codex kan de Vlaamse Regering tijdens het academiejaar 2020-2021 een bijkomende werkingstoelage toekennen aan de hogescholen en universiteiten.

Art. 35. In afwijking van artikel III.67 van dezelfde codex kan de Vlaamse Regering tijdens het academiejaar 2020-2021 een bijkomende sociale toelage toekennen aan de hogescholen en universiteiten.”

Evengoed wil deze conceptnota voor nieuwe regelgeving een bevestiging uitspreken van het grote belang van de resolutie over aanbevelingen voor het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs door de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 582/3), die het Vlaams Parlement op 16 december 2020 heeft aangenomen en waarin onder meer de volgende vraag aan de Vlaamse Regering wordt gesteld:

- “104° zorg voor een aanspreekpunt voor studenten die psychologische ondersteuning nodig hebben:
- a) voorzie – zeker in (gezondheids)crisisomstandigheden – in de mogelijkheid van onlineconsultaties;
 - b) investeer ook in onlinezelfhulpinitiatieven die via één platform voor iedere student bereikbaar zijn.”

⁸ Addendum Convenant Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO) ‘Duurzaam versterken studentenwelzijn tijdens en in de nasleep van de coronapandemie (1/01/2021-31/12/2021)’, Vlaamse Regering, 4 december 2020.

⁹ Decreet van 30 oktober 2020 tot het nemen van dringende tijdelijke maatregelen in het onderwijs naar aanleiding van de coronacrisis (IV) - <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15792>.

Zoals bekend is, vinden ook die vragen hun oorsprong in intense contacten tussen Vlaamse volksvertegenwoordigers en de hogeronderwijswereld via:

- gesprekken en overleg met individuele studenten en hun vertegenwoordigers zoals de Vlaamse Vereniging van Studenten, en met de besturen van hogescholen en universiteiten;
- de hoorzitting van 1 juli 2020 in de Commissie voor Onderwijs van het Vlaams Parlement over de ervaringen van studenten tijdens de coronacrisis en het perspectief voor het volgende academiejaar (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 409/3);
- de hoorzitting van 30 november 2020 in de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid van het Vlaams Parlement over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming: vakbonden, zomerscholen en studenten (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/11);
- de hoorzitting van 4 december 2020 in de Commissie ad hoc voor de Evaluatie en Verdere Uitvoering van het Vlaamse Coronabeleid van het Vlaams Parlement over de evaluatie en verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid in het beleidsdomein Onderwijs en Vorming: buitengewoon secundair onderwijs en hoger onderwijs (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 536/13).

B. Uitdagingen

Door de COVID-19-gerelateerde versterkte aandacht voor het mentale welzijn van studenten wordt het steeds duidelijker dat er dringend structurele initiatieven moeten worden genomen. Die vereisen aanpassingen aan de regelgeving op het vlak van de psychologische dienstverlening aan studenten, en de psychotherapeutische en psychosociale ondersteuning van studenten.

Steeds meer studenten hebben behoefte aan een luisterend oor. Ze willen even hun hart luchten of hebben wat goede raad nodig. Soms kunnen studenten daarvoor niet terecht bij vrienden of familie en zoeken ze daarom externe gesprekspartners die uiteenlopend van aard zijn.

De ervaringen uit de buddyprojecten die studentenvoorzieningen in de onderwijsinstelling organiseren, zijn zeer positief. Universiteiten of hogescholen organiseren soms een kort trainingsmoment dat de buddy's als erg zinvol ervaren. Daarnaast verrichten ook maatschappelijk werkers en andere medewerkers van de sociale dienst van de hogeronderwijsinstellingen waardevol ondersteunend werk voor de studenten.

Studenten die verdergaande hulp zoeken, komen al snel bij de studentenpsycholoog terecht. Elke universiteit of hogeschool in Vlaanderen is verplicht om psychologische dienstverlening aan te bieden. Alleen zijn die diensten (en niet alleen COVID-19-gerelateerd) overbevraagd. De wachtrijen en -tijden zijn daardoor te lang geworden.

Studentenpsychologen hebben ontegensprekelijk grote voordelen. Ze zijn zeer toegankelijk en laagdrempelig voor studenten, en dat is net hun kracht. Ze staan dicht bij de studenten. Ze kennen hun leergebonden en typische studentenproblemen. Bovendien zijn ze aanwezig op de campus en kunnen ze op die manier discretie garanderen. Zo sturen studentenpsychologen geen facturen naar de ouders. Als studenten wegens een capaciteitstekort moeten worden doorverwezen naar een andere psycholoog, verliezen ze die voordelen.

Die analyse uit het eerder genoemde CD&V-actieplan Zuurstof voor studenten van 26 november 2020 ligt trouwens sterk in de lijn van wat de Vlaamse Vereniging van

Studenten zeer recent – op 26 februari 2021 – in een persbericht liet weten¹⁰, en dat in de media zijn verdiende weerklank heeft gevonden¹¹.

C. Voorstellen

De indieners van deze conceptnota voor nieuwe regelgeving formuleren de volgende twee voorstellen die – zonder toekomstige bijkomende initiatieven in de weg te staan – voor een dringende structurele versterking kunnen zorgen van de psychologische dienstverlening aan studenten, en de psychotherapeutische en psychosociale ondersteuning van studenten.

1. Ondersteuning door een studentenpsycholoog als basisdienstverlening

In elke universiteit en hogeschool moeten voldoende psychologen aanwezig zijn om elke student binnen twee weken een afspraak te kunnen garanderen. Een basisdienstverlening van vijf consultaties per academiejaar is een minimum. Om studentenpsychologen niet te overbelasten moet worden aanvaard dat studenten met diepgaandere problematieken, die dus verdergaande begeleiding nodig hebben, worden doorverwezen naar de reguliere psychologische hulpverlening.

Binnen de pool van studentenpsychologen moeten ook laatstejaars Psychologie of ook laatstejaars Pedagogische Wetenschappen kunnen worden ingezet. Zij combineren de eigenschappen van een buddy met de kennis uit hun opleiding. Er moet worden onderzocht of dat engagement als stageonderdeel van de opleiding kan worden opgenomen.

Om de laagdrempeligheid als een van de belangrijkste troeven van de studentenpsychologen te blijven garanderen tijdens de coronacrisis, is het aanbieden van onlineconsultaties ook een must.

2. Structureel verankeren van performante onlinezelfhulpinstrumenten

Uit het succes van onlinezelfhulp en -hulpverlening tijdens de COVID-19-crisis moeten lessen worden getrokken voor de hulpverlening aan studenten. Onlinehulp aanbieden is een nog toegankelijker manier van psychologische hulp, waarop een student bovendien tijds- en plaatsonafhankelijk een beroep kan doen. Bij onlinehulpverlening aan studenten moet op een getrapte wijze worden gewerkt.

De onlinehulpverlening aan studenten is geen nieuw concept. Vijf jaar geleden werd het al ontwikkeld door Arteveldehogeschool (www.studerenzonderblokkeren.be). Andere hogeronderwijsinstellingen sloten zich daar al bij aan. Vlaanderen moet daar evenwel zijn rol opnemen en het bestaande initiatief over heel Vlaanderen uitrollen. Op die manier komt er één algemeen hulpverleningsplatform waarop elke student een beroep kan doen. De onlinehulp vormt een aanvulling op de persoonlijke hulp die wordt geboden en leidt ernaartoe.

Het is van belang het aanbod vanuit de hogescholen en universiteiten af te stemmen op het reguliere hulpverleningsaanbod en op nieuwe initiatieven die worden genomen in het kader van de onlinehulp (bijvoorbeeld <https://www.onlinehulp-apps.be>) of in het kader van de bevordering van de geestelijke gezondheid (bijvoorbeeld checkjezelf.be).

¹⁰ VVS, persbericht 7 op 10 angststoornissen en 1 op 2 depressies bij studenten hadden voorkomen kunnen worden - https://mcusercontent.com/1c21b440186c0aab5af767743/files/7293b0fa-1285-4ee1-a45b-fc46e2c44756/7_op_10_angststoornissen_en_1_op_2_depressies_bij_students_hadden_voorkomen_kunnen_worden_2021.02.25_Definitief_persbericht_4_.pdf?utm_source=Pers+%26+Politiek&utm_campaign=f116f71eb7-EMAIL_CAMPAIGN_2019_02_13_01_34_CO-PY_01&utm_medium=email&utm_term=0_3845164646-f116f71eb7-1285828878.

¹¹ Klaas Maenhout, 'Vraag om meer studentenpsychologen was niet overdreven', De Standaard, 26 februari - https://www.standaard.be/cnt/dmf20210225_98148156 - Klaas Maenhout.

Artikel II.348, 4°, van de Codex Hoger Onderwijs¹² zorgt vandaag al voor een decretale basis voor een psychologische dienstverlening aan studenten en voor psychotherapeutische en psychosociale ondersteuning van studenten. Daarin staat dat de hogeschool of universiteit betreffende studentenvoorzieningen activiteiten aanbiedt in:

“4° het werkveld medische en psychologische dienstverlening dat tot doel heeft aan studenten gepaste psychotherapeutische, psychosociale en medische ondersteuning en advies te verstrekken door een eigen aanbod te ontwikkelen of door samen te werken met andere daartoe geëigende diensten;”

Om die twee voorstellen dringend en structureel te kunnen verankeren, leggen de indieners van deze conceptnota voor nieuwe regelgeving ze graag voor aan de hogeronderwijsactoren, in het bijzonder aan de (vertegenwoordigers van) studenten en aan de besturen van hogescholen en universiteiten. Via hoorzittingen moeten de juiste modaliteiten worden gezocht. Ze doen dat vanuit het verwachtingspatroon dat deze voorstellen kunnen leiden tot een consensus over stappen op weg naar nieuwe regelgeving die de hierboven geformuleerde voorstellen kan verankeren. Een aanpassing op decretaal niveau of bij uitvoeringsbesluit is daartoe vereist.

Als nieuwe regelgevende stappen ook decretale initiatieven zouden vereisen, dan zijn de indieners van deze conceptnota er graag toe bereid om die mee te ontwikkelen.

Brecht WARNEZ
Katrien SCHRYVERS
Vera JANS
Loes VANDROMME
Jo BROUNS
Tinne ROMBOUTS

¹² Codex Hoger Onderwijs, artikel II.348, opgenomen in deel 2. Structuur en organisatie van het Hoger Onderwijs, titel 5. Rechtspositie en medezeggenschap van de student, hoofdstuk 5. Studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs - <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?-docid=14650>.